

Transcript van ons gesprek met Elise Van Broeckhoven

Zwijgen is geen optie

Anthony

00:00

Je gaat zo meteen kijken naar het gesprek dat ik heb gevoerd met Elise Van Broeckhoven. Elise is plukboerin, is ze bij ons geworden in ons vernacular. Dus ze heeft een plukboerderij waar mensen naartoe komen om gewoon zelf groenten te plukken, Wat heel cool is. Ik ben Elise op het spoor gekomen doordat Thomas, die mij geholpen heeft bij de voorbereiding van dit gesprek, haar ergens op een evenement heeft zien spreken. en iets had van... we moeten die uitnodigen heel interessant en Thomas had gelijk het was een heel fijn gesprek

Tom

00:41

Ja, het was tof mijn hoofd ging twee kanten uit aan de ene kant was ik aan het denken kan ik niet ook naar een plukboerderij gaan passeer ik daar en dan elke week met mijn kinderen gaan plukken ze verkoopt het wel heel mooi dat ideaalbeeld van zelf op het veld te gaan staan maar langs de andere kant ook superveel bijgeleerd, gewoon over het voedingssysteem in ons land en landbouw en wat er daarvoor nodig is en hoe slecht het daar eigenlijk mee gaat

Anthony

01:11

ja, en ook ergens hoe, ik ben minder pessimistisch geworden daardoor

Tom

01:17

ah ja, toch?

Anthony

01:18

in mijn hoofd, dat dat echt zoiets ons eigen eten voorzien in ons eigen land Dat is een droom die we moeten opgeven. Ik zat eerder daar. En ook... dat is niet levensvatbaar financieel ook niet. We moeten dan naar landen waar er lagere lonen zijn. Dat soort ideeën zaten wel in mijn hoofd voor het gesprek. En hoe meer ik mij aan het voorbereiden was, maar ook tijdens het gesprek, heeft ze mij op een heel lieve manier elke keer een beetje op mijn plaats gezet.

Tom

01:53

Ja, dat is wel tof hé, zo'n heel zachte toon.

Anthony

01:56

En dan zo van: ja maar nee. En ze heeft de feiten ook wel echt aan haar kant. Dus ik vond het enerzijds echt persoonlijk een moeilijker gesprek om te voeren, omdat ze zo, ik weet niet, omdat ze zo praktisch bezig is met een concreet project. En ik voelde van, mijn innerlijke cynicus is daar sterker aanwezig of zo dan anders. Zo van: wat maakt het van verschil? En anderzijds heeft het mij daardoor ook wel veel deugd gedaan. Omdat ze mij echt wel goed heeft tegengesproken.

Tom

02:28

Ja, ze heeft toch gewonnen tegen je innerlijke cynicus.

Anthony

02:31

Ja, wat altijd de bedoeling is.

Tom

02:33

Dat zijn de beste gesprekken, hè.

Anthony

02:35

Ja, dus ik ben blij dat ze is langs geweest. Goed. We hopen dat jullie en jouw innerlijke cynicus even hard van dit gesprek genieten als dat wij van dit gesprek genoten hebben. Laat ons zeker weten wat je ervan vond. We lezen die mails en we worden daar blij van. Als er mensen zijn, of als er thema's zijn waarvan je denkt, oh amai, die mannen van Zwijgen is geen optie, moeten daar een keer werk van maken, laat het ons ook zeker weten. Als je het belangrijk vindt, wat wij doen, dan kan je ons ook steunen. Dat is de reden waarom wij dit kunnen doen. Is omdat er mensen beslissen om een financiële bijdrage te doen aan Zwijgen is geen optie. Dat kan eenmalig, maar dat kan ook terugkerend. Dus wat dat voor u mogelijk is, het maakt niet uit hoeveel of hoe weinig. Voor ons maakt het een gigantisch verschil uit. Dus overweeg het gewoon even. Voel er even aan. En verder, veel plezier met het gesprek.

Elise Van Broeckhoven

03:43

Mijn mama heeft nooit de kans gekregen om te studeren. Mijn papa heeft zijn middelbaar niet afgewerkt. dus dat was voor hen echt superbelangrijk en ik was ook intelligent dus ik was er ook door

Anthony

03:56

"ik was" zo goed dat je dat in de verleden tijd zegt. "en dan ben ik boer geworden."

Elise Van Broeckhoven

04:00

Maar ja, om zo van uzelf te zeggen: "ik ben intelligent". ik was slim genoeg cognitief genoeg om daar door te zijn bij de bio-ingenieurs. Ik heb mijn thesis-onderzoek gedaan, dat was een heel tof onderzoek. Dat ging ook echt... Dat had ook te maken met de stikstofproblematiek. Dus ik deed onderzoek naar de biodiversiteit in graslanden, gelinkt aan de rijkdom van de nutriënten in de bodem. Dus hoe nutriëntenrijker, hoe lager de biodiversiteit. Dus daar ging mijn thesis over. Dus ik heb over heel Vlaanderen in natuurgebieden...

Anthony

05:00

Wacht, hoe nutriëntenrijker, hoe lager de biodiversiteit?

Elise Van Broeckhoven

05:02

Ja. Dat is zoiets dat veel mensen niet echt weten. Daarom dus eigenlijk ook heel het stikstofdebat.

Anthony

05:10

Want stikstof is een nutriënt, en hoe meer stikstof...

Elise Van Broeckhoven

05:13

Ja. Dus de mest valt eigenlijk gewoon uit de lucht, op de natuur, die eigenlijk gedijt onder arme omstandigheden. Dan krijg je vermessing en dat zorgt voor brandnetels en bramen. Die we ook steeds meer zien in natuurgebieden. Dus dat is eigenlijk de problematiek. En mijn onderzoek ging erover, wat is arm genoeg om biodiversiteit te kunnen realiseren. Dus als we bijvoorbeeld landbouwgronden willen omzetten in natuur, heeft het überhaupt wel zin? Want misschien is het gewoon te nutriëntrijk en kunnen we daar nooit...

Anthony

05:52

Ja, gaan we daar nooit geraken. Als je dan stopt met daar mest aan toe te voegen, verarmt die bodem dan vanzelf? Of een bepaalde...

Elise Van Broeckhoven

06:06

De nutriënten waar het meest onderzoek naar gedaan is, is stikstof, fosfor en kalium. Stikstof is heel mobiel. Vandaar ook stikstofuitspoeling naar het grondwater. Heel die problematiek. Vandaar ook dat de ammoniakemissie in de lucht dan weer terecht komt, ergens anders op de bodem. Maar fosfor is heel stabiel. Dat zet zich vast in de bodem en dat krijg je er bijna niet meer uit. Dus die landbouwbodems zijn vaak gewoon veel te fosforrijk. Vandaar ook dat er soms wordt afgegraven, de bovenste laag, om de fosfor eraf te halen. Dus het mag...

Anthony

06:40

Wat hebben wij allemaal uitgestoken?

Elise Van Broeckhoven

06:42

Het moet dus één van de nutriënten zijn die te arm is om die biodiversiteit...

Anthony

06:48

Eén van die drie is genoeg?

Elise Van Broeckhoven

06:51

Toen ik studeerde, was dat één van de dingen waar de wetenschap mee bezig was. Als er één is beperkt, is dat dan voldoende om?

Anthony

07:00

Dat is zo contra-intuïtief. We hebben hier een moestuin in de tuin proberen te maken. Dan hebben we één ton, twee ton, één ton paardenmest laten aanrukken. Vanuit het idee, hebben we daar iets heel dom mee gedaan?

Elise Van Broeckhoven

07:19

Nee. Voor een moestuin, prima.

Anthony

07:23

Voor een moestuin, prima, oké.

Elise Van Broeckhoven

07:25

Maar we kunnen dus wel, we kunnen echt teruggaan tot aan de Romeinen. Je kunt echt zien in de bodem. Hier is ooit verrijkt met mest. Omdat dat zich in de bodem vastzet.

Anthony

07:34

Dat dat zo lang zichtbaar blijft. Dus hier, binnen een paar duizend jaar, zie je: twee weirdo's hebben daar paardenmest op gestort. En die kalium zit nog altijd vast. Fosfor.

Elise Van Broeckhoven

07:50

En dat is dus een groot probleem in bijvoorbeeld de Kalmthoutse Heide of het Turnhouts Vennegebied. Dat zijn de echte hele arme... Die bodems zijn zuur en arm. Dat is echt zand. Dat zijn bijna duinen. Je ziet daar ook geen groenten. Een moestuin in de duinen. Iedereen snapt dat dat heel moeilijk zal zijn. Maar die stikstofdeposities komen daar dus in terecht. En dat

brengt eigenlijk verstoring. En dat zorgt voor concurrentiële soorten die snel stikstof kunnen verwerken. Die worden dan sterker. Die kunnen sneller groeien. En die verdringen dan de soorten die zichzelf heel hard gespecialiseerd hebben in om kunnen met die arme gronden. Dus dat zijn eigenlijk de soorten waar de natuurliefhebbers zot van zijn.

Anthony
08:41
Welke zijn dat?

Elise Van Broeckhoven
08:42
Er is bijvoorbeeld zo'n vleesetend plantje, de zonnedauw. Op heidegebied kun je echt nog zonnedauw terugvinden. Ook de heidesoorten zitten daarbij.

Anthony
08:52
Die gedijen goed in arme gronden. Dus als je die ziet, zou je bijna kunnen zeggen van, dat is hier oké.

Elise Van Broeckhoven
08:58
Inderdaad, ja. Dat zijn zo de indicatorsoorten.

Anthony
09:01
Een goed woord.

Elise Van Broeckhoven
09:02
Ja.

Anthony
09:03
Indicatorsoorten.

Elise Van Broeckhoven
09:04
Die dan aangeven van, hier is iets waardevol. In Graslanden zijn dat bijvoorbeeld verschillende soorten zegges. Maar ook de... Ja, het aantal soorten. In Grasland dan, want mijn onderzoek ging over Grasland, is ook heel indicatief. Hoe meer divers, waarschijnlijk hoe armer.

Anthony
09:24
En wie zijn dan die soorten die heel goed zijn, die heel goed gedijen met zoveel stikstof in de grond?

Elise Van Broeckhoven

09:30

Ja, bijvoorbeeld witbol is zo'n grassoort die het heel goed doet, maar ook brandnetels en bramen. Dat zijn echt zo de klassiekers. We zijn vorig jaar de tour gaan doen rond het meer van Nisramont. Dat is zo'n bekende wandeling. En dat is echt rondom, brandnetels, bramen.

Anthony

09:49

Dus overal waar je komt, kijk je naar de planten en je weet, ah, fuck, deze bodem is ook verkloot.

Elise Van Broeckhoven

09:55

Ja, maar ik wil ook niet te vingerwijzend zijn naar de landbouw.

Anthony

10:01

Ja, dat snap ik.

Elise Van Broeckhoven

10:02

Ja. Dus als je mij... Ik heb dus landschaps- en natuurontwikkeling gestudeerd. En daar werd er ook heel vaak met de vinger gewezen naar de landbouw. De landbouw, te veel stikstof, slecht. En ik herinner mij nog, we stonden op excursie in het Turnhouts Vennegebied. Dat is hele waardevolle Europese natuur. Dus Europa legt ook regels op om dat te beschermen. Daarom ook dat de stikstofdepositie moet verminderen. En we stonden daar aan een maïsakker in het midden van dat natuurgebied, wat een heel contradictorisch zicht was. En de boswachter die de excursie begeleidde, die was boos. van hoe kan het dat er hier nog een landbouwer mag zijn en dan nog een teelt zoals maïs. Maïs is echt een teelt die best veel vraagt, veel mest. Wordt ook bespoten bij de start van de teelt. En zonder dat ik het besepte, beeldde ik mij in dat ik naar die boswachter thuis ging en dat ik in zijn ijskast ging kijken en in zijn voorraadkast. Om te kijken van ja, wat eet jij eigenlijk?

Anthony

11:13

Want het moet ergens vandaan komen.

Elise Van Broeckhoven

11:15

Het moet ergens vandaan komen en van welk type landbouw komt jouw voeding. En daarmee wil ik niet zeggen dat het de individuele verantwoordelijkheid is van die boswachter om zijn ijskast te vullen met enkel ecologisch en duurzaam geproduceerd voedsel. Maar dat begon ik meer en meer te doen. En zo is mijn interesse in de landbouw ontstaan en dacht ik, het moet

toch anders kunnen. We moeten toch... Die brug tussen natuur en landbouw moeten we toch gewoon... Die kloof, om het zo te noemen, moeten we toch kunnen dichten?

Anthony

12:00

Er zijn ook weinig mensen die zoveel echt in de natuur aanwezig zijn als boeren. Dat is wel gek om daar dan zo de vijand van de natuur van te maken. Die leven ook zo hard...

Elise Van Broeckhoven

12:14

Ja. En het landschap is ook...

Anthony

12:16

Die leven ook zo hard mee met wat de natuur doet.

Elise Van Broeckhoven

12:18

Het landschap is ook jarenlang zo geëvolueerd. Door de boeren die de houtkanten beheerden. De Kalmthoutse heide is een resultaat van het plaggen van de bodem. De bodems worden geplagd als strooisellaag voor de koeien. Die mest vermengd met dat plagsel, dat gaat naar de groenteteelt. en die geplagde bodems werden armer en armer en zo is het heidelandschap ontstaan. Het is inderdaad spijtig dat die relatie zo vertroebeld is. Ik zou het heel fijn vinden dat er meer begrip kan komen in de maatschappij dat natuur en landbouw eigenlijk niet zo verschillend zijn en dat we er allemaal baat bij hebben dat we eten van biodiverse landschappen met een gezonde bodem, met veel biodiversiteit, veel insecten. Dat dat eten goed is voor het landschap, maar ook goed voor ons lichaam, waardoor we ook allemaal gezonder zijn.

Anthony

13:19

Ik heb het gevoel dat dat onder gewone mensen wel nog het idee is, maar dat dat eerder is in beleid. Dat er niet op die manier naar gekeken wordt. Dat de landbouw die gestimuleerd wordt, Dat dat de landbouw is die net niet mee met de natuur kan evolueren, maar zich heel hard tegen de natuur...

Elise Van Broeckhoven

13:42

Ja.

Anthony

13:42

...of schaalvergroting, industrialisering en zo. En dat dat niet per se een keuze is van een individuele boer.

Elise Van Broeckhoven
13:48
Nee.

Anthony
13:49
Ik wil zo boeren, maar als ik dat niet doe, dan raak ik mijn subsidies kwijt. En ik heb keigrote investeringen gedaan, dus ik hang er ook aan vast.

Elise Van Broeckhoven
13:58
Ja, en dan is het wel bizar dat hetzelfde beleid dat de boer eigenlijk uit de dorpskernen heeft geduwd naar het buitengebied. Heeft echt aangedrongen op schaalvergroting, ook gesubsidieerd op schaalvergroting, want hoe meer hectare, hoe meer subsidies je krijgt. En het moest allemaal efficiënter. En dat dat nu ook het beleid is dat zegt, ja, nu gaat het niet meer, nu moet je inkrimpen. Wat dat waar is, maar op welke manier gaan we dat doen? Gaan we rode brieven in de brievenbussen steken en zeggen: je moet stoppen.

Anthony
14:32
Ja.

Elise Van Broeckhoven
14:34
En dan zie je ook dat er dus echt vooral kleinschalige boerderijen ook effectief stoppen. En die worden dan opgeslokt door de grotere en zo zet die schaalvergroting zich nog verder door.

Anthony
14:48
Was daar in je opleiding al die differentiatie in? Het gaat vooral over de boerderijen die op die grote industriële manier werken dat het probleem is. En die kleine, daar kijken we anders naar. Was die nuance er al of was het eerder gewoon: boeren slecht

Elise Van Broeckhoven
15:08
Ik heb dat toch vooral ervaren als: landbouw is slecht. En je ziet dat ook bij de ontwikkeling van de Gentse groenpolen bijvoorbeeld. Er moet meer natuur rondom de stad zijn, zodat de mensen daarvan kunnen genieten. Zie je ook dat er geen... Eer was landbouw. Die zijn onteigend. Die moesten het elders gaan doen. En dan denk ik, maar, wat een gemiste kans.

Anthony
15:31
Met de Gentbrugse Meersen herinner ik mij... Dat was een overwinning van elke boer die zijn land verkocht aan de stad, van Nu is het natuurgebied groter.

Elise Van Broeckhoven

15:41

En hoe mooi zou het zijn geweest als de stad toen al had ingezien van er is misschien wel plaats voor een ander type landbouw. Echt korte ketenlandbouw, dat de klanten van de stad naar de boerderij kunnen fietsen, naast de natuur hun groenten kunnen oogsten, kunnen zien hoe dat alles samenhangt. Dat zou een enorme educatieve waarde hebben gehad. En die kans hebben ze, mijn inziens, volledig laten liggen.

Anthony

16:06

Plus, eten.

Elise Van Broeckhoven

16:07

Ja, iedereen doet het.

Anthony

16:09

Ja, gewoon eten. Is het dan... omdat je zag, als je dan die studie deed, er is ook wel een manier om aan landbouw te doen die niet... Want dat zit daar ergens onder. Landbouw is sowieso... Je moet sowieso bemesten of je moet sowieso dingen uitsteken met die bodem. Dat is sowieso niet natuurlijk, tussen aanhalingstekens. Is het dan dat je zag tijdens die opleiding van... Er zijn pistes waarin dat wel is. En echt overtuigd geraakt. Het is niet gewoon een schoon verhaaltje van... Het is goed voor de natuur. Landbouw die goed is voor de natuur.

Elise Van Broeckhoven

16:43

Nee, maar het is... Ik ga echt niet ontkennen dat een boerderij in waardevolle Natura2000 gebied, heel arme natuur, dat dat geen topplan is. Maar bijvoorbeeld, wat het beleid eigenlijk ook wel uitsprekt, een soort overgangsgebied tussen natuur, landbouw en woongebied, dat zou een hele mooie oplossing kunnen zijn. Dat is ook iets dat wij bijvoorbeeld met onze boerderij, We liggen naast de Schelde, ook naast waardevolle natuur. Daar ligt een populierenbos tussen. Dan is daar vier hectare extensieve begrazing met runderen. En dan daarnaast ligt ons plukveld, waar wij dus bemesten. En ligt onze grote moestuin eigenlijk voor de buurt. Dus dat is een heel mooie overgang van woongebied naar natuur.

Anthony

17:31

Ja, maar dat is heel hard op maat berekend. Je komt daartoe, je scant je omgeving, daar is dat bos. Dus dan is die buffer er.

Elise Van Broeckhoven

17:38

Maar dat hadden ze perfect kunnen doen. In bijvoorbeeld de Gentbrugse Meersen of het Parkgebied. Had gekund. Soms krijg ik de indruk dat er meer en meer beleidsmakers het ook

wel begrijpen, de waarde van korte ketenlandbouw. Maar het gaat bijzonder traag en het is nog heel weinig concreet.

Anthony

18:03

Ja, en ook zo wat... Ik weet niet, het is charmant of zo.

Elise Van Broeckhoven

18:06

Ja.

Anthony

18:07

Maar niet belangrijk.

Elise Van Broeckhoven

18:09

Ja, inderdaad.

Anthony

18:11

Schattig.

Elise Van Broeckhoven

18:12

Iedereen begrijpt het wel en zegt wel. Wat een mooi duurzaam initiatief.

Anthony

18:17

Ja, ja.

Elise Van Broeckhoven

18:18

Maar dan...

Anthony

18:19

Ja, stopt het.

Elise Van Broeckhoven

18:21

Ja, eigenlijk wel. Dat is toch onze ervaring. Ik zeg wel van, ik zou heel graag natuur en landbouw verenigd willen zien. Stel dat we ervan uitgaan dat het twee kampen blijven en vraag

mij in welk kamp dat ik zal gaan staan het zal bij de boeren zijn Ik heb heel veel begrip voor de onvrede van de boeren.

Anthony

18:56

Ja, hoe komt dat?

Elise Van Broeckhoven

18:57

Ja, hoe komt dat? Ik voel mij boer. En sinds ik zelf boer ben... Ik was op de hoogte van een onderzoek van het ILVO dat het welzijn van de boeren had onderzocht.

Anthony

19:13

Ja, dat is niet super.

Elise Van Broeckhoven

19:15

En dat is niet zo supergoed. En een van de zaken die naar boven komt bij veel boeren is de complexe administratie. zoals de boeren het noemen, regelnevelij. En voor ik zelf boer was, had ik daar niet echt een idee van. Je kunt dat wel lezen en zo zeggen, dat zal wel veel zijn. Maar ik weet nog dat ik boer werd en dat we in onze eerste jaren zaten en dat ik echt zo dacht... Huh? Zo veel, zo complex, zo snel veranderend. Je kunt bijna niet mee zijn. Je kunt het ook bijna niet zelf doen. Dus het moet dan uitbested worden en het kost je dan veel geld. Je moet met zoveel in orde zijn. En dan nog is er precies altijd wel iets dat toch niet juist is. Ja, spijtig. Dat is geen vertrouwensrelatie. Dus als er iemand op de boerderij komt met een mapje onder de arm, dan is dat echt zo... Wat gaat het nu zijn? Wij zijn ook een gemengde boerderij. Dus wij hebben groententeelt, wij hebben legkippen voor eitjes, we hebben vleeskippen, we hebben runderen, we hebben varkens. en voor al die verschillende bedrijfstakken bestaat er ook een verschillende regelgeving dus bijvoorbeeld vanaf drie varkens moet je aan de regelgeving voldoen wij hebben er twaalf biggen en een zeug en een beer dus we zitten boven die drie maar we zijn wel bijzonder klein vergeleken met andere varkensbedrijven maar toch moeten we aan heel de regelgeving voldoen en ook voor die eitjes en ook voor die groenten

Anthony

20:44

maar dat is eigenlijk allemaal die regelgeving is eigenlijk ook afgestemd op bedrijven die duizend varkens hebben en jij zit met je twaalf dezelfde effort te doen

Elise Van Broeckhoven

20:56

klopt dus een afzonderlijke regelgeving voor kleinschalige gemengde landbouw zou echt heel tof zijn

Anthony

21:01

Voel je dat vanuit de natuurbeweging als je zegt: als ik moet kiezen tussen de twee dan kies ik voor de boeren vanuit de overheid snap ik dat je dat voelt dat je niet super welkom bent met de manier waarop regels afgedwongen worden Voel je dat ook vanuit de natuurbeweging? Als je zo enthousiast dat kamp kiest

Elise Van Broeckhoven

21:24

Ja, ik denk dat de natuurbeweging mij In het begin van mijn carrière misschien wel wat teleurgesteld heeft De twee boerderijen, onze boerderij, Plukboerderij Grondig en Oostgoed Liggen vlakbij de Gentbrugse Meersen En er werd een openbare aanbesteding uitgeschreven door de stad Gent voor de begrazing En Natuurpunt had daar een dossier voor ingediend Een collega van ons had daar ook een dossier voor ingediend. Maar die zit in Lovendegem, dus die zit wat verder van de Gentbrugse Meersen. Dus die had aan ons gevraagd, kunnen jullie meehelpen met het toezicht op de kudde? Dus wij zouden dan het dagelijks toezicht doen, een heel mooie samenwerking. En we hadden die openbare aanbesteding gehaald. Natuurpunt had dat niet verwacht. En dat was echt een heel vijandige situatie. Die waren echt superboos. Dat was natuurgebied, dus die opbrengsten van die koeien moesten ook teruggaan naar de natuurorganisaties. Terwijl, hoe mooi had het geweest als we gewoon samen een dossier hadden ingediend. Dan was het een win-win geweest voor iedereen. En hoe mooi is het ook dat dat economisch iets kan betekenen in het bedrijf van een lokale boer die zijn afzet naar de korte keten gaat, naar de stad. En zo heb ik dat wel vaker gevoeld. dat, ja, de natuur, we moeten het beschermen, is ook waar. Maar we moeten ook allemaal eten. En het is ook, het zijn interessante cijfers ook, ik bedoel, we zijn, ik denk dat we rond 1960 nog ergens in de 200.000 boerderijen hadden, en nu zitten we aan 21.000, waarvan een vijfde niet leefbaar is, zagezegd. Dus niet economisch rendabel genoeg om recht te hebben op landbouwsubsidies. Een vijfde valt daar nog af. Dus dan zitten we aan 16.000 boerderijen.

Anthony

23:17

Dat is raar. Niet economisch valabel genoeg om recht te hebben op subsidies. Dat is wel raar.

Elise Van Broeckhoven

23:24

Dus als je landbouwsubsidies krijgt, gaan ze ervan uit dat je van de landbouw leeft. En dus één vijfde van die 21.000 boerderijen...

Anthony

23:32

Kan niet leven van de landbouw, dus krijgt geen subsidies.

Elise Van Broeckhoven

23:34

Ja. Dus er zijn heel veel... Het aantal boerderijen gaat drastisch achteruit. Enorm. En er is ook een enorme vergrijzing aan de gang in de landbouw.

Anthony
23:44
Ja.

Elise Van Broeckhoven
23:46
Dus ikzelf, ik ben jonge landbouwer, officieel jonge landbouwer, tot mijn veertigste.

Anthony
23:50
Oké.

Elise Van Broeckhoven
23:51
Wij zijn met twaalf procent van de boeren. Dus twaalf procent zijn jonge landbouwers. Ongeveer een derde is 65 plus. Dus dat is boven pensioensleeftijd. En de gemiddelde leeftijd is 57. Dus de gemiddelde leeftijd van een boer is zeventenvijftig jaar. En van die boeren is er 87% onzeker of dat ze een opvolger... Ze denken eigenlijk, ik ga geen opvolger vinden. Tegen dat ik er ooit mee stop. Dus het gaat echt niet goed met onze Vlaamse landbouw.

Anthony
24:25
Nee, en ik merk dat ik zelf ook het idee heb van, maar zelf ons eigen eten voorzien, dat gaat niet.

Elise Van Broeckhoven
24:32
Ja?

Anthony
24:32
Ja, dat is echt zo... Ja, we moeten dat vanuit andere landen... Want we zijn volledig dichtgebouwd. En in het biologisch boeren, zijn de rendementen niet hoog genoeg om ons allemaal te voeden. Dat zijn mijn clichés die ik opgeslagen heb in mijn hoofd.

Elise Van Broeckhoven
24:52
Ik snap het. Heel veel mensen. Landwijzer heeft een interessante oefening waarbij ze elk jaar het dieet van hun studenten opvragen. Die worden verwacht een aantal weken hun eetpatroon bij te houden. En dan gaan ze becijferen met een paar aanpassingen in het dieet. Dus wat minder vlees, iets minder boter, want boter is ook zo'n, vraagt veel melk. En dan komen ze erop uit dat er 750.000 hectare landbouwgrond nodig is om de Vlamingen te voorzien van agro-ecologisch eten. En we hebben nu een dikke 600.000 hectare landbouwgrond.

Anthony
25:35
Ca va nog eigenlijk.

Elise Van Broeckhoven
25:36
Ja, en er is ook veel open ruimte die wat ingenomen wordt.

Anthony
25:41
En agro-ecologisch, wat wil dat zeggen? Want dat is echt zo'n...

Elise Van Broeckhoven
25:47
Ja, samen met de natuur, zo zou ik het zeggen.

Anthony
25:50
Samen met de natuur.

Elise Van Broeckhoven
25:51
Zo goed mogelijk.

Anthony
25:52
Is dat biologisch, of is dat minder streng? Is dat strenger?

Elise Van Broeckhoven
25:57
Biologische landbouw werkt volgens een lastenboek. Dus echt een boek met regels. Wat ergens terecht is, want dat biedt een bepaalde zekerheid, een bepaalde bescherming ook. En heel mooi aan het biologische lastenboek is dat de grondgebondenheid superbelangrijk is. Dus je mag niet heel veel dieren in een stal steken als je daar niet evenveel hectare buitenruimte voor hebt. Dus dat zijn belangrijke waardes in dat lastenboek. Agro-ecologie is eerder een term die zegt we gaan aan landbouw doen op een ecologische manier. We streven naar een ecologisch evenwicht in de natuur, waardoor we ook minder input nodig hebben van kunstmest en pesticiden. Maar er is geen lastenboek aan verbonden. Dus dat is nu ook wel een beetje een dingetje of zo, van wat is agro-ecologie?

Anthony
26:49
Ja, tuurlijk.

Elise Van Broeckhoven

26:50

Want er zijn dan grote spelers, bijvoorbeeld Danone, die dan gaan zeggen, ja, maar bij ons is zoveel procent komt van agro-ecologische landbouw.

Anthony

26:57

Dan zeg je, maar ja wat betekent dat...

Elise Van Broeckhoven

26:58

Wat betekent dat dan? Ja, dat weten ze dan niet echt.

Anthony

27:01

We houden rekening met... En weten we hoeveel hectare we zouden nodig hebben om het biologisch te doen? Of is dat gewoon zelf niet echt...

Elise Van Broeckhoven

27:09

Dat is een goeie vraag. Het zou best kunnen, want landwijzer is een opleiding in de biologische landbouw. Dat ik mij mis en dat ik biologische landbouw mag zeggen. Dus we geraken er nipt wel, nipt niet. Maar ook, dat vind ik een hele interessante... waarom, zelfs als het niet volledig kan, waarom dan niet proberen om het toch zo veel mogelijk te doen?

Anthony

27:36

Ja, dat is een goeie vraag.

Elise Van Broeckhoven

27:37

Het is een beetje zo'n alles-of-niets-argument waar je veel mee kunt platslaan. Ik vergelijk het soms met... Ik heb een hele toffe pluspleegdochter. En ze vinden geen pleeggezinnen voor alle pleegkinderen. Dus zullen we dan maar...

Anthony

27:53

Ja.

Elise Van Broeckhoven

27:54

Zullen we dan maar onze hoop opgeven en stoppen met daar zo veel mogelijk naar toe te werken? Natuurlijk niet. Iedereen begrijpt dat elk pleegkind dat een pleeggezin vindt, dat dat de moeite waard is. Dus ik vind dat dat in de landbouw ook zo mag.

Anthony

28:23

Een ander klassiek argument is dat het onbetaalbaar is voor de gemiddelde Vlaming. Als ik naar jullie prijzen kijk, denk ik al, dat is al een eerste ding, Nee. Maar dat is dan puur groente.

Elise Van Broeckhoven

28:37

Ja, dat wordt vaak gezegd. Gezonde voeding is duur, maar het is goedkoop op de lange termijn. Studies zijn daar heel duidelijk over. Laat mensen gezonder eten en er is veel minder geld nodig in de gezondheidszorg. Veel minder. Waarom doen we dat dan niet massaal? En zo zitten wij echt wel te denken van waar blijven die mutualiteiten? Wanneer gaan dokters een keer beginnen voorschrijven van...

Anthony

29:04

Eet gezonder.

Elise Van Broeckhoven

29:05

Eet gezonder, eet meer groente.

Anthony

29:07

Dat klinkt raar, maar het is niet zo raar.

Elise Van Broeckhoven

29:10

Of betaal een groentepakket voor een deel terug met de mutualiteit. Als we zonnepanelen op ons huis leggen, hebben we daar ook subsidies voor gekregen.

Anthony

29:21

Ja, en er zijn ook mega veel subsidies naar... Want dat las ik bij u: ik hoef geen subsidies. Laat mensen gewoon eerlijke prijzen betalen voor hun eten. En dan levelt het zichzelf. Er is ergens zo een weerstand tegen die subsidies ook. En zo'n verlangen om gewoon rechtstreeks met uw klant te kunnen interfacen.

Elise Van Broeckhoven

29:44

Die subsidies zijn momenteel nog altijd heel hard gelinkt aan schaalgrootte ook. Dus wij zijn een eerder kleine boerderij. Wij hebben een goede tien hectare. Voor een biologische kleinschalig boerderij is dat al niet meer zo klein. Maar die subsidies, dat is echt geen groot deel van onze omzet. Daar kunnen wij niet van leven. En intern in onze boekhouding laten wij dat er ook uit. Omdat wij echt willen kijken naar onze eigen zelfredzaamheid. Als die subsidies zouden wegvallen, hoe zouden we het dan doen? Dus het ontkoppelen van subsidies aan schaalgrootte zou eigenlijk wel goed zijn. Want het is ook zo dat landbouwgrond dan

opgekocht wordt. En dan zitten daar verdoken landbouwvernootschappen op. En die krijgen dan, omdat ze veel grond hebben, ook veel subsidie. Dus volgens mij gaat 80% van de landbouwsubsidies naar 20% van de boerderijen. Dat is eigenlijk een beetje een absurd systeem, dat subsidiesysteem. Boeren zijn er afhankelijk van, maar tegelijkertijd zou het zo goed zijn moesten ze daar los van kunnen staan en moesten ze inderdaad gewoon toegang krijgen tot de lokale markt. En daar is die prijzenoorlog van die supermarkten, dat is echt gewoon een drama. Dat is crimineel. En de boer is daar de dupe van. En eigenlijk ook de consument. We hadden een controleur van het FAVV. Onverwachte controle op dioxines in onze eitjes. En hij had dertig eieren nodig voor zijn analyses. Dus hij neemt dertig eieren mee van op de boerderij en hij ging ons twaalf cent per ei geven. Waar wij zo... Twaalf cent per ei? Hallo? Minstens vijftig?

Anthony
31:30
Ja.

Elise Van Broeckhoven
31:31
Dat is wel in de korte keten.

Anthony
31:33
Ja, en ook in de winkel.

Elise Van Broeckhoven
31:35
Ja, dus dat was vijftien euro voor dertig eieren, minstens. Ik denk dat we uiteindelijk de prijsonderhandelingen afgeklopt hebben op 7 euro. Dus dat was een heel grappig moment van besef. Een boer krijgt maar 12 cent voor een ei. En voor hoeveel ligt het in de supermarkt, dat weet ik nu eigenlijk niet.

Anthony
31:55
Ik denk dat eerder in de buurt van een halve euro of zo.

Elise Van Broeckhoven
31:59
Misschien zijn we te goedkoop.

Anthony
32:00
3,5 euro, 2,5 euro.

Elise Van Broeckhoven
32:02

Ik ben daar dus zelfs niet eens goed van op de hoogte.

Anthony

32:05

Ik koop bio eieren En dan zit dat denk ik rond die prijs.

Tom

32:09

Ja, 3,29 voor zes. 55 cent.

Anthony

32:13

Zoals ik dacht.

Tom

32:15

Goed gedaan.

Anthony

32:16

55 cent, ja. Ja, maar het is wel... Dat lijkt alsof dat zo... Daar wordt niet over gesproken hoe dat een boer uitgeperst wordt. Om vooral, niet per se om het aan de consument. Want als die consument dat ei rechtstreeks bij u koopt, dan is die goedkoper af nog. dan in de Colruyt eigenlijk. 50 cent, 55 cent. Dus de boer wordt uitgeperst, krijgt maar 12 cent ervoor. Maar niet om dat aan de consument te geven. In korting, gewoon om dat aan gigantische bedrijven te geven.

Elise Van Broeckhoven

32:53

En dan krijg je ook nog eens bijvoorbeeld Mercosur. Het handelsakkoord tussen de Mercosurlanden komt er dan nog eens bovenop.

Anthony

33:02

Ja. Doordat we landbouwproducten beginnen te importeren.

Elise Van Broeckhoven

33:05

Ja, dat is absurd. We hebben echt geen nood aan Argentijnse biefstukken. Die op een heel andere manier geproduceerd zijn dan onze eigen biefstukken. Zorg ervoor dat boeren toegang hebben tot de lokale markt aan een goede, eerlijke prijs.

Anthony

33:22

Die gezondheidsclaim, is dat zo hard te maken? Want het is al een paar keer dat je zei, misschien moet de mutualiteit dat voorschrijven. Ik ken dat natuurlijk wel vanuit een boutade-achtig... Het is gezonder als je het zelf geplukt hebt. Dat snap ik. Maar is dat ook op een andere manier hard te krijgen, dat het echt gezonder is? Is dat onderzocht?

Elise Van Broeckhoven

33:48

Er is steeds meer onderzoek naar de relatie tussen een gezonde bodem en de groenten die daarvan komen. Die bevatten meer micronutriënten en die zijn dan weer beter voor ons eigen microbioom. En we hebben een supermooie samenwerking met het woonzorgcentrum. Op 800 meter van onze boerderij is er een woonzorgcentrum. En er is een onderzoekster van het ILVO die momenteel de voedingswaarden aan het onderzoeken is van de grootkeukenmaaltijden en van de verse groenten. Wanneer worden ze klaargemaakt? En zij heeft wel heel indrukwekkende cijfers over de voedzaamheid van verser voedsel. Een van de dingen die zij...

Anthony

34:29

Voor zo'n woonzorgcentrum. Wat als het vers gemaakt wordt en wat als het niet vers gemaakt wordt.

Elise Van Broeckhoven

34:35

Dus wat je ziet, is dat er steeds minder keukens zijn in zo'n instellingen. Dat het van grootkeukens komt.

Anthony

34:41

Schaalvergroting.

Elise Van Broeckhoven

34:43

Wat daar dan heel hard uitkomt, is dat als de maaltijd gemaakt wordt en opgewarmd... Dat heet warme keten, denk ik. Dus die maaltijd wordt klaargemaakt, die wordt verwarmd. En die wordt verwarmd getransporteerd om meteen warm opgediend te worden. En dat blijkt bijvoorbeeld heel nefast te zijn voor de voedingswaarde.

Anthony

35:00

Ja, dus dat is dan een argument voor een keuken te hebben in de locatie zelf.

Elise Van Broeckhoven

35:05

Ja. En ik kan niet mee zijn in alle wetenschap, maar het is ook een van de dingen dat de mensen ons het meeste zeggen. Ik voel me zo goed sinds ik jullie groenten eet. Door wat komt

het? Komt het door de voedingswaarde in de groente? Komt het door dat ze moeten vertragen en ze zelf plukken?

Anthony
35:25
Ja.

Elise Van Broeckhoven
35:25
Ja, ik weet het niet. Maar het is wel opvallend. Dus het zou tof zijn om dat hard te kunnen maken met wetenschap. Langs de andere kant vind ik ook wel dat we tegenwoordig wetenschap nodig hebben voor van alles wat eigenlijk evident is. Bijvoorbeeld, we worden gelukkiger als we meer in de natuur zitten. En dat is dan wetenschappelijk onderzocht. Of kinderen die spelen in het bos. Die hebben een beter immuunsysteem. En ik vind dat heel tof, dat dat dan hard gemaakt wordt met wetenschap. Maar dan denk ik toch ook van ja...

Anthony
35:59
Ja. Wat denk je dan?

Elise Van Broeckhoven
36:01
Konden we dat zelf niet?

Anthony
36:03
Ja.

Elise Van Broeckhoven
36:04
Voelen we dat niet? Ja.

Anthony
36:18
Als je naar jullie cijfers kijkt, dus die vijf hectare, ik denk dat 450 mensen.... abonnee zijn bij jullie, die betalen 400 euro per jaar voor een heel jaar groenten te krijgen?

Elise Van Broeckhoven
36:29
We werken met een prijsvork. Je kan kiezen tussen 440 en 500. Dus we zijn ondertussen wel wat geïndexeerd.

Anthony
36:36
Ja, oké, maar dat is nog altijd iets van een 10 euro per week dat je voor je groente betaalt.

Elise Van Broeckhoven

36:41

Ja, per persoon. Dus in een gezin van twee. En je kiest voor de middelste prijsvork zit je aan een kleine 1000 euro. En dan komen de kinderen erbij. En die betalen 50 euro per drie jaar. Dus 0 tot 3 is 50 euro, 3 tot 6 is 100, en dat is ook voor een heel jaar. En zo hebben wij inderdaad ondertussen 480 volwassenen die komen eten van ons veld.

Anthony

37:08

Wat dat wel zot is, toch?

Elise Van Broeckhoven

37:10

Wat wel zot is.

Anthony

37:10

Want dat is iets meer dan 100 vierkante meter per persoon. Wat veel mensen is die je kunt voeden met die vijf hectare.

Elise Van Broeckhoven

37:19

Best wel, klopt.

Anthony

37:20

Van cijfers is het wel... Voor charmant genoemd te worden, vond ik het heel indrukwekkend qua cijfers. Ik denk, dit is niet charmant. Dit werkt gewoon.

Elise Van Broeckhoven

37:30

Dit werkt echt. Ook boekhoudkundig werkt dit echt. Wij voorzien een inkomen voor drie voltijdse bedrijfsleiders in de landbouw. En volgend jaar starten we met onze eerste twee werknemers. En de toekomst ziet er ook goed uit.

Anthony

37:46

En kan je echt een heel jaar, als dat mijn enige bron van groenten is... ga ik dan vermagerd zijn op het einde van dat jaar? Ja, kijk, ik heb het geprobeerd.

Elise Van Broeckhoven

37:57

Als je vermagert zal het zijn omdat je minder naar de supermarkt gaat en daar minder...

Anthony

38:01

Vette brol koopt. Brol koopt, denk ik.

Elise Van Broeckhoven

38:05

Grappig dat je dat vraagt, want we hebben net deze week in onze inbox een e-mail gekregen van een nieuwe klant. Die was één jaar klant.

Anthony

38:12

Oké.

Elise Van Broeckhoven

38:13

En die was enorm onder de indruk hoe goed het gelukt was om voor groenten en fruit niet meer naar de supermarkt te gaan. We hebben natuurlijk geen bananen en geen avocados en zo. En ook bijvoorbeeld komkommers en tomaten, dat zijn echt zo de dingen die mensen eigenlijk wel liefst een heel jaar rond willen. Zeker kinderen. Dat gaat bij ons niet, dus hij heeft dat wel gezegd. Af en toe ben ik wel iets gaan bijkopen, maar ik sta er wel versteld van hoe goed het gelukt is. en ook hoeveel nieuwe groenten ik heb leren kennen en hoe anders dat ik nu kook.

Anthony

38:44

Ja, maar ik ben ook echt vervreemd van die groenten. Ik voel dat. Als je zegt banaan en avocado, dan denk ik ja, natuurlijk. Je kunt in Gent geen horecazaak binnenstappen of je struikelt over de avocado's.

Elise Van Broeckhoven

38:59

Ik eet supergraag avocado's en banaan ook.

Anthony

39:02

Ik banaan ook. Maar zo warmoes, pastinaak. Ik denk zo van...

Elise Van Broeckhoven

39:08

Ja?

Anthony

39:11

Ja. Ik denk dat ik daar echt een beetje in... De industriële, geglobaliseerde landbouw heeft mij geïndoctrineerd. En mijn voedselvoorkeuren helemaal zo gezet dat ik echt massaal veel CO2 nodig heb om te eten wat ik normaal vind om te eten. Wat ook gewoon een aangeleerd iets is.

Elise Van Broeckhoven

39:37

Ja, en dat is een van de dingen die we toch keer op keer merken aan mensen die starten met de plukboerderij. Dat er een hele wereld opengaat die hen terug verbindt met de seizoenen en ook eten volgens de seizoenen. En inderdaad, in de winter, alle soorten kolen. Rode kool, witte kool, savooikool, spruit. Noem maar op. En pastinaken en wortels en schorseneren. Allemaal winterse kost.

Anthony

40:01

Het is wel leuk dat je het ook... Leuk of slim of sterk, dat je het financieel ook gewoon rondgekregen hebt. Of rondkrijgt. En dat maakt het wel... In een tijd zoals deze, als je dit verhaal probeert te brengen zonder dat je je boekhouding op orde hebt, dan ben je sowieso een vogel voor de kat. Je komt naïef over. Je strijdt tegen een megawereld die draait rond efficiëntie. en wetenschappelijk bewijs enzo. Helemaal dat, hard. Als je dan nog een keer het financieel niet in orde krijgt, dan...

Elise Van Broeckhoven

40:39

Ja, klopt.

Anthony

40:40

Ja, charmant en ongevaarlijk. Maar het feit dat je zo... Ja, dat jullie gewoon een succesvol bedrijf zijn, denk ik, zoiets van de tijd staat wel aan jullie kant ofzo.

Elise Van Broeckhoven

40:51

Ja, het is een heel dankbaar landbouwmodel om in te kunnen starten. Als je niet... Die voorafbetaling van de deelnemers is echt bijzonder waardevol.

Anthony

41:00

Jullie weten als je jaar start: we gaan dit jaar overleven.

Elise Van Broeckhoven

41:05

En dat vullen we dan een beetje aan met onze vleesverkoop en onze evenementen. Maar dat is heel dankbaar. We moeten geen voorfinanciering doen. Het allereerste jaar dat we gestart waren, het stopte niet met regenen. Verschrikkelijk. Het was al een natte maisakker, want het zijn dan typisch de slechtere akkers die dan los worden gelaten. We waren heel blij dat we

grond hadden gevonden, maar het was wel een natte maïsakker. En heel de buurt had wel zoiets van, wat gaat die daar nu uitsteken op die natte akker? En dat was dan nog eens zo'n keinat jaar. En er zaten echt kikkers in onze schorseneren op een bepaald moment. Elke keer als je daar passeerde, was dat zo'n vrolijk gekwaak. Maar dankzij die voorafbetaling was dat niet uit eigen zak. Dat was gewoon de gemeenschap die het risico van de landbouw mee draagt.

Anthony

41:55

En voelde je je daar dan...

Elise Van Broeckhoven

41:56

Dat was vervelend voor ons.

Anthony

41:57

Ja, zo wat bang. gaan mensen slecht gezind beginnen worden?

Elise Van Broeckhoven

42:00

Ja, we hebben ons echt vaak geëxcuseerd in ons eerste jaar. Terwijl onze klanten echt zoiets hadden van maar ça va toch? We hebben toch groenten?

Anthony

42:08

Ja.

Elise Van Broeckhoven

42:08

Nu, daarna zijn de jaren van overvloed gekomen en zullen ze zelf ook wel ingezien hebben van, ah ja, dit is de bedoeling. En ons veld wordt elk jaar mooier en mooier. We zijn nu aan ons zesde seizoen. En het is echt wel indrukwekkend. Ook die natuur. Dus we zijn daar gekomen en rond ons veld waren er allemaal grachten en die waren in jaren niet uitgekuist. We hebben dan beslist met de kraan om het slib eruit te halen. In het begin zaten daar bijna geen kikkers en op één jaar tijd is dat een oase van kikkers.

Anthony

42:41

En zie je dan ook op andere manieren die grond... Zie je minder netels? Zie je daar een verschil in?

Elise Van Broeckhoven

42:49

Op het plukveld zelf, we zijn wel landbouwers. Dus daar bemesten we wel.

Anthony
42:54
Ja, ja, ja.

Elise Van Broeckhoven
42:55
Dat bevordert ook die netels. We doen ook... We telen geen netels, dus we halen die ook wel weer weg. Onze organische koolstof in de bodem was 0,9% bij start.

Anthony
43:08
Dat zegt mij niks.

Elise Van Broeckhoven
43:08
Dat is eigenlijk een term voor het organisch materiaal in de bodem. En een gezonde, levendige bodem met veel bodemorganismes heeft veel humus, heeft een hoge organische koolstof.

Anthony
43:21
Wat is hoog?

Elise Van Broeckhoven
43:22
De landbouwbodems zijn enorm arm in organische stof. Dus 0,9 is echt heel laag. Hoog 4, 5. Afhankelijk ook wel echt van het type. Dus je hebt zandgrond, leemgrond, kleigrond. En in zandgrond is het bijvoorbeeld moeilijker om organische stof op te bouwen dan in leem of klei. Wij zitten op lemig zand. En we hebben dit jaar, dus elk jaar laten we onze bodemanalyse opnieuw doen. En we waren al geklommen tot boven de 1. En nu was het resultaat van de analyse 3,9 organische koolstof. Maar we hadden zoiets van...

Anthony
44:01
Nee, die had een verkeerd plekje. Daar heeft juist ergens een hond gekakt.

Elise Van Broeckhoven
44:04
Dat is een mengstaal.

Anthony
44:06
Oké.

Elise Van Broeckhoven

44:07

Dus het komt een beetje van overal.

Anthony

44:09

Ik denk dat ik een stomme vraag stel, maar je hebt ze ook gesteld. Dus het is niet zo stom.

Elise Van Broeckhoven

44:15

Dus er is wel statistiek achter. Je moet dan zoveel keer prikken met je grondboor. op zoveel verschillende plaatsen. Dat dan mengen en daar een stukje van nemen. Dus het is niet zomaar dat je het, als je toevallig inderdaad in de mesthoop prikt. Maar we zijn het aan het laten hertesten. En je voelt dat en je ziet dat ook aan de grond, dat dat begint te veranderen. Dat is ook zo iets dat ik niet kan hard maken met wetenschap, maar ik vind ook dat onze groenten elk jaar smaakvoller worden en dieper van kleur.

Anthony

44:44

Sta je zo nog met één been... Want als je dat zo test en je laat dat hertesten, Je zei daarnet wel, met heel veel overtuiging, dat je zit in het kamp van de boer. Maar dat voelt wel alsof dat je zo... Ik weet niet, dat er toch zeker een teen nog in de natuurbeweging staat. Ik denk zelf echt gewoon een volledige voet.

Elise Van Broeckhoven

45:02

Ja, is dat de natuurbeweging? Boeren zijn op zich ook wel bezig met de gezondheid van hun bodem. Ik geloof daar ook wel in dat er een steeds grotere beweging ook begint te beseffen van, we moeten anders omgaan met onze bodems. Bijvoorbeeld in een nat jaar, en je moet je aardappels rooien, ja, je rijdt je bodem kapot. En het volgende jaar gaat je maïs bijvoorbeeld lager staan, op sommige plekken waar het kapot is gereden, dan je zou wensen. Dus ja, er komt meer en meer besef. En mijn hoop is dat dat besef voor bodemgezondheid ook doorsijpelt naar grondeigenaars. Daar zou ik heel gelukkig van worden. Dat grondeigenaars... Onze plukboerderij bevindt zich op grond die hoort bij een kasteeldomein. En die eigenaars wilden het echt anders gaan aanpakken. Het was altijd gangbare mais. En die hadden door dat wat we eigenlijk aan het doen zijn, is onze bodem jaar na jaar aan het verarmen. En wij zijn er dan gekomen. We hebben het omgevormd tot een heel biodiverse plek met bloemen en fruit en groenten. En het leeft. En zij kwamen op het veld. Het is adellijk ook, ze spreken Frans. Ah, c'est le futur. En je voelde dat die zo trots waren. Elke keer als die daar zijn, ze zijn ook abonnee, dus ze eten ook van het veld. Die zijn zo gelukkig en zo blij. En dat zou echt goed zijn, dat mensen die de grond wel nog bezitten, die wel nog in de mogelijkheid zijn om toegang te bieden aan jonge boeren of agro-ecologische boeren, dat zij ook beginnen te zien van ik ben veel beter af met een grond. die beter tegen de droogte kan en beter tegen de regen. En die ook echt vruchten geeft, die voedzaam zijn. Dus ik hoop dat er vanuit die kant initiatief komt.

Anthony

46:52

Dat er naar goede huurders gezocht wordt.

Elise Van Broeckhoven

46:54

Vroeger was het echt zo. Het rentmeesterschap. Er was een abdij die meer dan 10.000 hectare landbouwgrond had. En de gemeenschappelijke noemer tussen de boeren was dan dat zij allemaal dezelfde verpachter hadden. En de rentmeester ging langs bij de boerderijen Die ging luisteren, hoe gaat het? En de boeren die het goed deden, daar werd naar gekeken. Wat zijn de praktijken die jullie doen? Hoe komt dat dat zo goed werkt? En dat werd doorverteld naar alle andere boerderijen. Omdat ook die eigenaars er baat bij hadden dat zij goede oogsten en goede opbrengsten hadden. Supermooi systeem. En nu is het zo versnipperd en daardoor is het nog heel moeilijk om een richting uit te gaan.

Anthony

47:39

Praat je soms met andere boeren? Kom je elkaar tegen?

Elise Van Broeckhoven

47:42

Er is nog, vlak bij ons, een 14 hectare landbouwgrond van een landbouwfamilie. Boer Verbeke is, ik denk drie jaar geleden, helaas overleden. Zijn kinderen beheren de akkers nog. En die akkers van Verbeke grenzen aan het perceel waar wij wonen. En op een bepaald moment waren er kieviten. Het was ook het jaar van de kievit dat jaar. Die waren echt gevestigd in de maïsstoppel. Nadat de maïs is afgereden, blijven de stoppels over. Tot in het voorjaar wordt het dan weer bewerkt. Die hadden daar hun nestje gemaakt. Dat was prachtig. Die hebben zo'n heel herkenbaar geluid. Maar je weet natuurlijk, in het voorjaar gaan ze komen. De grote machines. En heel veel mensen zullen dan zoiets hebben van het is maar een koppel kieviten. Maar ik had ze nog nooit daar gezien. ik voelde wel, ook vanuit mijn opleiding dat is misschien dan die teen waar je over spreekt en op een bepaald moment kom ik de boer boer Verbeke tegen in de straat en ik denk, ik ga hem daar nu toch eens over aanspreken en ik zeg Heb je het al gezien, dat er een koppel kieviten op je akker zit? en dat was echt die verzachtte helemaal en die begon te vertellen over zijn jeugd en als hij met een tractor werkte en al die vogels en de leeuweriken en de kieviten die altijd op zijn akker zaten. En je zag die nostalgie naar hoe mooi dat dat dan eigenlijk allemaal was. Dus dat leeft echt nog. Dus ook dat is jammer. Met de vergrijzing van de landbouw. Zo die ervaringen. Hoe het wel was. Gaan we kwijtspelen.